

DET SPROGLIGE LÆRINGSMILJØ

– observationsskema med
praksisinspiration til brug i
børnehaveklassen

Hedensted Kommune
Tværfagligt Center for Læring og Trivsel

Hedensted
Kommune

 NVOL
Nationalt Videncenter
for Ordblindhed og andre
Læsevanskeligheder

Det sproglige læringsmiljø

Observationsskema med praksisinspiration til brug i børnehaveklassen

Observationsskemaet er udarbejdet med udgangspunkt i forskningsbaseret viden om gode sprogmiljøer.

Sproget er elevernes vigtigste redskab til at begå sig i verden og fundamentet for læring og udvikling, og derfor er det essentielt at skabe et miljø i børnehaveklassen, hvor sproget blomstrer.

Et rigt sprogligt miljø understøtter elevernes evne til at udtrykke sig klart og nuanceret, hvilket er afgørende for at kunne deltage aktivt i fællesskabet og opbygge relationer til andre elever og voksne.

Gennem sproget får eleverne mulighed for at forstå og fortolke de informationer, de møder, og de udvikler deres evne til at tænke abstrakt og reflektere over deres oplevelser. Ved at prioritere sproget i hverdagen i børnehaveklassen investerer vi i elevernes trivsel og udvikling.

I Hedensted Kommune arbejder vi ud fra følgende børne- og ungesyn: Alle børn gør det så godt, de kan – lad os sammen give dem muligheden. Dette fælles ståsted danner således også udgangspunkt for arbejdet med elevernes sproglige udvikling og sprogmiljøet omkring eleverne.

Vi arbejder målrettet med at fremme et inkluderende fællesskab, hvor alle elever føler sig som en værdifuld del af gruppen, samtidig med at vi har blik for den enkelte elevs ressourcer, behov og udviklingspotentiale.

Observationsskemaet er målrettet børnehaveklassen.

Observationsskema

Observationsskemaet er inddelt i tre temaer, der ligeværdigt kendetegner det gode sprogmiljø og griber ind i hinanden:

- Det fysiske sprogmiljø
- Eleverne som sproglige aktører
- Den voksne som sproglig rollemodel

Observationsskemaet giver mulighed for:

- at identificere den nuværende sprogpraksis i børnehaveklassens læringsmiljøer
- at øge viden og bevidsthed om, hvilke tiltag der understøtter elevernes læring og sproglige udvikling
- at støtte de voksne i børnehaveklassen i at udvikle og kvalificere gode sproglige læringsmiljøer

Observationen af det sproglige læringsmiljø foretages af logopæden og indgår i det sproglige årshjul for børnehaveklassen. Observationen følges op af en feedbacksamtale.

DATO:	SKOLE:	KLASSE:	ANTAL ELEVER:	UDFYLDT AF:

Det fysiske sprogmiljø

Det fysiske sprogmiljø er vigtigt for elevernes sproglige udvikling, men vi kan let blive blinde for de omgivelser, vi færdes i dagligt. Ved at stoppe op og se nærmere efter uudnyttede potentialer og mulige udfordringer i rummet kan vi skabe et mere bevidst sprogligt læringsmiljø, der aktivt understøtter elevernes sproglige og faglige udvikling.

	FOKUSPUNKT	INSPIRATION
1.	Klasseværelset bærer præg af, at sprog, ord, bogstaver og tal er en del af dagligdagen. Det er tydeligt, hvilket tema der arbejdes med for tiden.	- Der hænger bogstav- og talplakater. - Ugens/dagens/timens ord er hængt op sammen med en oversigt over, hvordan man arbejder "rundt om ordet". - Der er plads til skiftende udstillinger. - Billeder, plakater, skilte og materialer viser centrale ting og begreber for det tema, der arbejdes med, så temaet er tydeligt og nemt at vende tilbage til i den daglige undervisning.
2.	Elevernes produkter er udstillet og beskrevet – også i børnehøjde.	- Der hænger tegninger, hvor eleverne har tegnet deres eget forbogstav som et dyr. - Hver lerfigur har et lille kort, hvor der fx står: "Min løve bor i junglen og spiser kød." (børnestavning/voksenstavning)
3.	Borde og stole er placeret hensigtsmæssigt i forhold til den givne aktivitet. Det kan være klasse-, par- eller gruppeaktiviteter.	- Stolene er placeret i en rundkreds, så eleverne kan se hinanden og deltage i fælles samtale. - Stolene er placeret hensigtsmæssigt ved gruppearbejde.
4.	Der er et læseområde med mulighed for fordybelse. Der findes et bredt udvalg af bøger og tekster med både skøn- og faglitteratur, som er lettilgængelige i børnehøjde. Materialer til tegne- og skriveaktiviteter er frit tilgængelige.	- Der er indrettet en læsekrog eller fleksible løsninger som et pop up-telt eller et tæppe lagt over et bord. - Bøger med spændende forsider og relevante temaer motiverer til læsning og fordybelse. - Magnetstavle med magnetbogstaver og -tal - Skabeloner til formbøger, sakse og hæftetang
5.	Der er spil, legetøj og rekvisitter, der lægger op til rollelege og aktiviteter, hvor børnene udvikler og bruger sproget aktivt.	- Der er en udklædningskasse til rollelege. - Der er spil, fx "Hvem er jeg?" og billedlotteri.
6.	Den voksne er opmærksom på støjniveauet, så der er gode betingelser for kommunikation. Der er tydelig struktur ved overgange, så støjniveauet mindskes, og eleverne ved, hvad de skal.	- Der bruges tæpper eller voksdug. - Musik bruges med et formål (ikke som baggrundsstøj). - Der klappes rytmisk, når der skal være ro. - En elev laver tegnet for "larm i rummet", som er to fingre i vejret. - På tavlen er der markeret, hvilket stemmeleje der passer til aktiviteten. - Aktiviteten understøttes mundtligt og visuelt med "De 9 H'er".
7.	Der er god belysning, som understøtter kommunikationen.	- Belysningen gør det muligt at se den talendes ansigt og mimik tydeligt. - Belysningen passer til aktiviteten.
8.	Omgivelserne afspejler, at der er elever med forskellige sprog og kulturer.	- Der er et "velkommen-skilt" på alle de sprog, som eleverne taler. - Der er flag, der repræsenterer alle nationaliteter.

	IKKE SET	OBSERVERET/KOMMENTAR
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		

Eleverne som sproglige aktører

Elevers sproglige udvikling sker gennem dialog med andre. Når elever bruger sproget i samtaler, styrkes deres ordforråd og kommunikative kompetencer. Derfor er det afgørende at støtte og opmuntre eleverne til at være sprogligt aktive i mange situationer for at understøtte deres sproglige udvikling.

	FOKUSPUNKT	INSPIRATION
1.	Eleverne er sprogligt aktive i dialog, fortælling, læsning og skrivning faciliteret af den voksne.	- Eleverne er aktive medfortællere og kommer med forskellige bud og forklaringer, fx i dialogisk læsning: "Jeg tror, han bliver spist af løven." - Eleverne tegner og skriver en fortsættelse af historien, enten som fællesskrivning eller individuelt med skriverammer.
2.	Eleverne ytrer sig og udtrykker ideer og perspektiver.	- Eleverne deler personlige oplevelser eller giver eksempler fra deres hverdag, fx: "Jeg bliver genert, når..." - Eleverne argumenterer for deres svar eller valg, fx: "Jeg tror, han blev sur, fordi..." - Eleverne udtrykker sig ved fx at sige: "Jeg blev ked af det, fordi..." "Tænk nu, hvis..." "Jeg tror..." "Hvis det var mig, ville jeg..." "Kunne man måske prøve at..."
3.	Eleverne tør spørge til ord, begreber, handling eller instruktioner, når de ikke forstår.	- Eleverne spørger: "Hvad betyder det ord?" "Hvorfor gjorde manden det?" "Kan du forklare det igen?"
4.	Eleverne er sprogligt aktive i alsidige aktiviteter, fx fælleslege, sange og leg med sproget.	- Eleverne leger med rim/remser, fjerneord, sange, lyde, synonymer, antonymer, talemåder mv. "Rasmus Modsat-leg": Eleverne gør sig langsomme, når den voksne siger "hurtig".
5.	Eleverne deltager aktivt i Cooperative Learning-strukturer og makkerarbejde.	- Eleverne gentager lærerens instruktion i makkerpar, fx: "Først skal man..." - Quiz og byt: Eleverne går rundt mellem hinanden, stiller spørgsmål og svarer på spørgsmål. - Skærmøvelser: Eleverne har forskellige informationer, som de skal udveksle for at skabe et fælles produkt, eller de skal instruere hinanden i at udføre en opgave (tegne, bygge, placere noget).
6.	Eleverne er sprogligt aktive i dialoger om deres for forståelse af et emne eller en aktivitet.	- Eleverne sorterer ord efter, hvor godt de kender dem inden/efter et emne. "Når jeg hører "sommer", kommer jeg til at tænke på..." "I frikvarteret skal vi lege "Rød, Gul, Grøn Stop". Det gælder om..."
7.	Eleverne forklarer eller viser, hvad de har lært.	"Jeg vidste ikke, at egern gemmer mad til vinteren." "Udmattet betyder det samme som meget træt." "Vi fandt en skøjteløber i vandet." - Eleverne tegner og skriver om klassens fælles oplevelse.
8.	Flersprogede elever bygger bro mellem dansk og andre sprog.	- Flersprogede elever fortæller, hvad et ord hedder på andre sprog end dansk. - Flersprogede elever benytter fx "Lexin Billedtema", der er en flersproglig interaktiv lyd- og billedordbog, som er beregnet til at understøtte tilegnelse af dansk.

	IKKE SET	OBSERVERET/KOMMENTAR
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		

Den voksne som sproglig rollemodel

Den voksne fungerer som afgørende sproglig rollemodel for eleverne. Gennem tydeligt og varieret sprogbrug viser den voksne, hvordan sproget kan bruges, udvides, leges med osv. Eleverne inspireres af og lærer af de sproglige mønstre, de oplever fra de voksne, hvilket har stor betydning for elevernes egen sproglige udvikling.

	FOKUSPUNKT	INSPIRATION
1.	Den voksne skaber trygge rammer for dialog og spørgsmål.	• Den voksne rammesætter turtagningen i samtalen. • Den voksne taler i et roligt tempo og giver eleverne god tid til at reagere. • Den voksne anerkender elevernes initiativ: • "Det er godt, at du spørger..." • "Jeg kan mærke, at du rigtig gerne vil fortælle..." • Den voksne stiller spørgsmål, der giver indblik i elevernes tanker og oplevelser, fx: "Hvad var det bedste ved legen i dag?" • Den voksne stiller åbne og oprigtige spørgsmål, der inviterer eleverne til at reflektere og uddybe deres svar, fx: "Fortæl mig, hvorfor du synes det."
2.	Den voksne tjekker forståelsen løbende gennem spørgsmål, dialog og observation af elevernes reaktioner.	• "Vi har lige prøvet at... hvordan skulle man starte?" • "Kan I komme på et andet eksempel end det, jeg har givet jer?" • "Kan I vise mig, hvordan..." • "Der står, at personen undrer sig." "Hvad mon det betyder?"
3.	Den voksne giver eleverne et lytteformål, så de ved, hvad de skal fokusere på under aktiviteten.	• "Imens jeg læser bogen, skal I lytte efter, hvilke tre dyr drengen møder i skoven." "Bagefter skal vi nemlig tegne dyrene og lave en historie med dem." • Ved weekend-fortælling får eleverne til opgave at lytte efter "hvem, hvad, hvor" (hvem var med, hvad skete der, hvor foregik det henne?).
4.	Den voksne relaterer nyt indhold til noget, klassen for nylig har arbejdet med eller kender fra deres hverdag.	• "Kan I huske, at vi i sidste uge arbejdede med firkanter. Kan I komme med et eksempel på noget, der er firkantet herinde i klassen?" "I dag skal vi finde ud af, hvad det betyder, når noget er et kvadrat." "I ved, hvad en firkant er. Et kvadrat er også en firkant, men det er en firkant, hvor alle siderne er lige lange."
5.	Den voksne giver konkrete eksempler, forklarer centrale begreber og gentager fokusord.	• "Når noget er helt, betyder det..." "Når det er halvt, betyder det..." "To halve bliver til en hel".
6.	Den voksne anvender billeder, kropssprog og materialer.	• Billeder af aktiviteter, som eleverne kan deltage i, fx stationer • Dagsplan med billeder • "Nu viser jeg sur. Kan I se forskellen? Jeg rynker panden og krydser armene." • Den voksne anvender gestik, fx fagter, der understøtter kommunikationen: To fingre i vejret, samtidig med at der siges "to ting".
7.	Den voksne sætter ord på sin tankeproces og viser dermed, hvordan man kan gribe en opgave eller et sprogligt problem an.	• "Nyt ord i sigte!" "Dette ord kender jeg ikke..." • "Jeg leder efter et ord, der betyder det modsatte af..." • "Nu gør jeg sådan, fordi..." • "Jeg spørger mig selv..." • "Når jeg ser på forsiden, kan jeg se..."

	IKKE SET	OBSERVERET/KOMMENTAR
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		

Den voksne som sproglig rollemodel

Den voksne fungerer som afgørende sproglig rollemodel for børnene. Gennem tydeligt og varieret sprogbrug viser den voksne, hvordan sproget kan bruges, udvides, leges med osv. Eleverne inspireres af og lærer af de sproglige mønstre, de oplever fra de voksne, hvilket har stor betydning for elevernes egen sproglige udvikling.

	FOKUSPUNKT	INSPIRATION
8.	Den voksne anvender sproglig stilladsering.	- Den voksne gentager fælles beskeder individuelt og giver ekstra forklaringer af aktiviteter. - Den voksne bruger enklere sprog, stiller støttespørgsmål, viser med billeder eller modellerer trinvis handlinger. - Den voksne udvælger nogle nemmere ord, der er relateret til fokusordene, som elever med støttebehov skal lære, før de kan tilegne sig fokusordet. "Vi starter med ordet <i>træt</i>. Det betyder, at man ikke orker mere lige nu. Fokusordet <i>udmattet</i> betyder, at man er rigtig, rigtig træt."
9.	Den voksne gentager, udvider og nuancerer elevernes ytringer.	- Den voksne udvider sætninger: fx: - Elev: "Se, jeg har tegnet en rund en." - Voksen: "Ja, du har tegnet en cirkel". "Cirklen er rund." - Elev: "Hin løbede meget hurtigt." - Voksen: "Ja, hun løb hurtigt. Hun spurtede afsted, så hurtigt hun kunne."
10.	Den voksne rammesætter og igangsætter Cooperative Learning-strukturer og makkerarbejde.	"Nu skal I sammen med jeres makker finde Derefter skal I Hvis I bliver færdige før de andre, skal I..." "I skal sammen med jeres makker lægge sekvenskortene i den rigtige rækkefølge og derefter fortælle historien for hinanden."
11.	Den voksne anvender bøger som afsæt for et tematisk sprogarbejde.	- Der arbejdes struktureret med elevernes sprog med afsæt i et specifikt emne eller tema, fx skoven, venskab, årstider o.l. over en længere, men afgrænset periode. - Der igangsættes alsidige aktiviteter med afsæt i bogens tema: lege, sanseoplevelser, udforskning, eksperimenterende skrivning, kreativitet, udflugter, sange, spil og dialogisk læsning.
12.	Den voksne leger med sproget og taler om sprog og sprogbrug med eleverne, så de får mulighed for at udforske ord, sætningsbygning og betydning på en aktiv og sjov måde.	- Den voksne griber muligheden for at fjerne med sproget, lave rim og remser, finde på nye ord osv. - Den voksne henleder opmærksomheden på finurlige ting i sproget, fx talemåder, modsætninger, synonymer, dobbeltbetydning osv. - Leg med fonologisk opmærksomhed (lyde, rim, stavelser – hvor mange klap/hop er der i et navn/ord?) "Stil jer oven på stolen", "stil jer bag ved stolen" - Leg med sammensatte ord
13.	Efter aktiviteten får den voksne eleverne til at sætte ord på deres opgaveløsning/tænkning, og ny viden gentages.	"Hvordan fandt I ud af, hvilke ord der passede sammen?" "Hvad gjorde I, når I var i tvivl?" "Lad os sige det sammen: To halve bliver én hel!"

	IKKE SET	OBSERVERET/KOMMENTAR
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		

Hedensted
Kommune

